„Majandus- ja ettevõtlusõppe“ ainekava põhikooli III kooliaste

1. Üldalused

Majandus- ja ettevõtlusõppe programmid keskenduvad õpilaste finantskirjaoskuse kujundamisele, lõimudes eelkõige inimese- ja ühiskonnaõpetusega ning ettevõtlikkus- ja matemaatikapädevustega. Hõlmab õppe ja kasvatuse põhieesmärke aidata õpilastel kujuneda vastutustundlikeks ühiskonnaliikmeteks, kes tulevad igapäevaelus iseseisvalt toime ning suudavad oma huvidele ja võimetele vastavat õpiteed valida.
Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja õpilase igapäevaeluga ning majanduses toimuvaga seostatult. Õppeprotsessis on olulisel kohal uurimuslikud tegevused, arutelud, ajurünnakud, rollimängud, rühmatööd, projektides osalemine, välitööd, õppekäigud, kohtumised erinevate elukutsete esindajatega koolis ja nende töö jälgimine töökohal, analüüsid, kirjeldused jmt. Uurimusliku õppe käigus omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise, vaatluste tegemise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused. Tundides käsitletu tähtsustab hariduse olulisust ja vajadust lõpetada põhikool ning jätkata õpinguid.

2. Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonda kuuluvad programmid ,,Mina ja majandus'' ning ,,Mina ja ettevõtlus'', mida õpitakse III kooliastmes. Ainevaldkonna nädalatundide jaotumine on järgmine:
III kooliaste – 1 nädalatund
Majandus- ja ettevõtlusõpe jaguneb kaheks kursuseks (kokku 35 tundi):
Majandusõpe 1 kursus
Ettevõtlusõpe 1 kursus

3. Ainevaldkonna kirjeldus

Valikained „Mina ja majandus“ ning „Mina ja ettevõtlus“ on üles ehitatud Junior Achievement Eesti majandus- ja ettevõtlusõppe programmide põhjal. Õpilased saavad kursuste raames teavet erinevatest elukutsetest, elukutsetele esitatavatest nõuetest. Õpitakse analüüsima tööturu nõudmisi ja pakkumisi, nägema ja hindama oma soove ning võimalusi. Majandus- ja ettevõtlusõppe eesmärgiks on omandada arusaamine ühiskonnas toimuvatest

nähtustest ja protsessidest ning vastastikustest seostest nii üksiksiku, ettevõtte, riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil. Seejuures arendatakse õpilastes ettevõtlikku ja keskkonda väärtustavat ning säästvat eluhoiakut, probleemide lahendamise ja uurimise oskusi. Kõik majandussüsteemid kasutavad oma tegevuseks erinevaid ressursse. Maailmas valitsev nappus sunnib riike, ettevõtteid ja inimesi tegema väga erinevaid valikuid ja otsuseid. Majandus- ja ettevõtlusõpe aitavad paremini mõista inimese ja keskkonna vastastikuseid seoseid ning langetada õiglasemaid otsuseid. Õppides nägema keskkonna, inimese ja majanduselu vastastikuseid suhteid, näevad õpilased ka säästva eluviisi vajadust. Õpilased saavad teavet erinevate elukutsete, elukutsetele esitatavate nõuete ja õppimisvõimaluste kohta, õpivad koostama elulookirjeldust ning käituma töövestlustel. Õpitakse analüüsima tööturu nõudmisi ja pakkumisi, nägema ja hindama oma soove ning võimalusi. Elukutsevalikul õpitakse nägema töötaja rolli kõrval ka tööandja (ettevõtja) rolli. Majandusõppe läbimisel omandavad õpilased oskuse otsida, kasutada, analüüsida ja hinnata mitmesuguseid statistilisi materjale ning kasutada infotehnoloogilisi vahendeid. Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja õpilase igapäevaeluga ning majanduses toimuvaga seostatult.

Majandusõppe programm ,,Mina ja majandus'' keskendub finantskirjaoskuse arendamisele, et aidata õpilasel mõista tema kui tarbija rolli majanduses ning suunata teda tegema ratsionaalseid valikuid. Õpitakse tundma säästva majanduse põhimõtteid ja võimalusi, et igapäevases majanduselus edukalt toime tulla, teadvustatakse ressursside piiratust ning selle mõju majandusele ja kultuurile. Programmilised tegevused aitavad õpilastel otsida enda tugevaid ja arendamist vajavaid külgi, et neid edasi arendada ning rakendada karjääri planeerides. Kuna elu koosneb valikutest, siis aidatakse õpilastel leida, mis valikud võivad olla head ja halvad ning mis tagajärgi võivad need valikud endaga kaasa tuua.

Majandusõppe programm ,,Mina ja ettevõtlus'' hõlmab ettevõtlusharidust, mis tutvustab õpilastele majandussüsteemide põhilisi omadusi ja ettevõtete rolli nendes süsteemides. Õpitakse tundma ettevõtte loomisel olulisi komponente. Programm toetab ettevõtliku noore kujunemist, kes mõtleb loovalt, algatab julgelt ja tegutseb arukalt ning vastutab ja hoolib. Ettevõtlusõpe aitab õpilastel mõista, et edukaks ettevõtjaks saamine eeldab teadmiste ja oskuste olemasolu, samuti nutikust mõelda välja hea toode või teenus. Mõelda tuleb väljaspool piire ja otsida uudseid lahendusi vajaduste rahuldamiseks ning töötada nende arendamise kallal, saada mingil alal eksperdiks, olgu see ala keerukas või lihtne. Toime tuleb tulla muutuste ja riskidega, näha muutustes ärivõimalusi ja olla motiveeritud loodud ettevõtet arendama. Õpilastel on võimalus ennast proovile panna minifirma tegevuses ja seeläbi tunnetada oma ettevõtlikkust, oskusi ja võimalusi tegutseda ettevõtjana.

4. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas

Majandus- ja ettevõtlusõppes toetatakse eelkõige järgmiste üldpädevuste kujunemist:

1) Kultuuri- ja väärtuspädevus. Suutlikus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast, väärtustada loomingut.
2) Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Suutlikus ennast teostada, teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning eri keskkondade reegleid. Teha koostööd teiste inimestega erinevates olukordades. Aktsepteerida inimeste erinevusi ja arvestada neid suhtlemisel.
3) Enesemääratluspädevus. Suutlikus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi. Järgida terveid eluviise.
4) Õpipädevus. Analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust.
5) Suhtluspädevus. Suutlikus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada. Lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste. Kirjutada eri liike tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili, väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.
6) Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Suutlikus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.
7) Ettevõtlikkuspädevus. Suutlikus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ning oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades. Näha probleeme ning neis peituvaid võimalusi. Seada eesmärke ja neid ellu viia. Korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest. Reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske.

5. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Majandus- ja ettevõtlusõpetusel on tihe integratsioon teiste õppeainetega:

1) Matemaatika. Isiklikud, perekonna ja ettevõtte finantsid, eelarve, funktsioonid, hind, kulud, tulud, kasum, raha, säästud, investeeringud, maksud.
2) Geograafia. Nappus, rahvusvaheline kaubandus, inimressursid, kapital, loodusressursid, valuuta, Euroopa Liit, globaliseerumine, säästev areng.

3) Ajalugu. Võimed, hariduse seos eduga elus (suurkujud), nappus, turumajandus, raha, ettevõtja, ettevõtlus, aktsiad, ettevõtte vormid, konkurents, eraomand, kasum, kaubad ja teenused, rahvusvaheline kaubandus, inimressursid, kapital, loodusressursid, valuuta, migratsioon, töötaja, tööandja, soov ja vajadus, amet, töö, maksud, ärieetika, säästev areng.
4) Ühiskonnaõpetus. Nappus, turumajandus, nõudmine, pakkumine, hind, raha, ettevõtja, ettevõtlus, laenud, säästud, investeeringud, kasum, tulud, kulud, ettevõtte vormid, konkurents, eraomand, kaubad ja teenused, kaubad ja teenused, töötaja, tööandja, amet, töö, maksud, säästev areng. Intellektuaalomandi mõiste, autoriõigused, kuidas on võimalik teiste loodud teoseid kasutada.
5) Inimeseõpetus. Huvid, võimed, hariduse seos eduga elus, isiklikud ja perekonna finantsid, laenud, säästud, vastutus, kohustused, karjäär, migratsioon, töötaja, tööandja, soov ja vajadus, amet, töö, eetika, säästlikkus.
6) Emakeel. Tekstid, kus on käsitletud ettevõtlust, koostööd, ameteid, tööd, ärieetikat, säästvust jms.
7) Võõrkeel. Võõrkeelsed tekstid, kus on käsitletud ettevõtlust, koostööd, ameteid, tööd, ärieetikat, säästvust jms.
8) Bioloogia, keemia, füüsika. Ressursid, säästev areng.
9) Kunst ja tööõpetus. Ettevõtja, ettevõtlus, kaubad ja teenused, loodusressursid, töötaja, tööandja, soov ja vajadus, amet, töö, säästev areng.
10) Arvutiõpetus. Teabeallikate kasutamine informatsiooni kogumiseks, ülevaadete koostamine, majanduse statistiliste andmete töötlemine.

6. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli majandus- ja ettevõtlusõpetusega taotletakse, et õpilane:

1) tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ning kõlbluspõhimõtteid;
2) on teadmishimuline, oskab õppida ja leida edasiõppimisvõimalusi;
3) on ettevõtlik, usub iseendasse ning kujundab oma ideaale;
4) seab endale eesmärke ja tegutseb nende nimel;
5) juhib ja korrigeerib oma käitumist ning vastutab oma tegude eest;
6) suudab mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid;

7) suudab lahendada igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatilise mõttemeetodite (loogika, ruumiline mõtlemine) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist;
8) mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkondadesse ning elab ja tegutseb loodust ning keskkonda säästes;
9) väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi;
10) mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele;
11) kasutab õppides IKT vahendeid.

7. Õppesisu ja õpitulemused

Õppesisu ja õpitulemused (üldmaht 35 tundi):

Õppesisu	**Õpitulemused**	**Õppega seotud tegevuste orienteeruv maht**
Sissejuhatus majandusõppesse, majandusringlus.	Õpilane tunneb põhimõisteid. Õpilane oskab leida huvipakkuvaid karjäärivõimalusi, oskab seletada majandusringlust.	**2**
„Peeglike, peeglike …“ (eneseteadvus, huvid, oskused, väärtused, töömaailm).	Õpilane oskab defineerida eneseteadvust, mis hõlmab tema isiklikke oskusi, huve ja väärtushinnanguid. Õpilane oskab leida talle huvipakkuvaid karjäärivõimalusi ja seda, mida need võimalused töömaailmas tähendavad.	**3**
„Vali oma edutee“ (hariduse ja karjääri seosed, mäng “Vali oma edutee”).	Õpilane oskab leida seoseid isiklike finantside, hariduse ja karjäärivõimaluste vahel. Õpilane oskab teha hariduse ja karjäärivalikuga seotud otsuseid.	**2**
„Eelarve paika“.	Õpilane teab, miks on tasakaalustatud eelarve tähtis kõigil sissetulekuastmeil, oskab eristada bruto- ja netosissetulekut ning oskab nimetada viise, kuidas eelarvet tasakaalu viia.	**3**
„Tark majandamine. Säästmine“.	Õpilane oskab leida alternatiivkulu, mis on seotud sularaha ja krediitkaardi kasutamisega. Õpilane oskab selgitada krediidi kasutamise eeliseid ja puudusi, oskab tunda ära sularaha ja krediidi kasutamiseks sobilikke situatsioone.	**2**
„Tark majandamine. Laen, kogumine,	Õpilane oskab leida alternatiivkulu, mis on seotud sularaha ja krediitkaardi kasutamisega.	**2**

krediit“.	Õpilane oskab selgitada krediidi kasutamise eeliseid ja puudusi. Õpilane oskab tunda ära sularaha ja krediidi kasutamiseks sobilikke situatsioone.	
„Kus on risk?“	Õpilane oskab identifitseerida finantsriske. Õpilane oskab selgitada, kuidas annavad kindlustused vahendi riskide vähendamiseks. Õpilane oskab leida kindlustuse valdamise alternatiivkulu.	**3**
Sissejuhatus ettevõtlusõppesse. „**Mina, majandus ja ettevõtlus“.**	Õpilane tutvub õppeaine teemade, eesmärkide, hindamissüsteemiga. Õpilane tutvub Junior Achievement programmiga. Õpilane teab, kuidas erinevates majandussüsteemides vastatakse ettevõtluse põhiküsimustele (MIDA? KUIDAS? KELLELE?). Õpilane oskab nimetada turumajanduse tugisambaid ning tuua nende kohta näiteid (eraomand, hinnasüsteem, turukonkurents ja ettevõtlikkus). Õpilane teab ettevõtluse põhimõisteid ja oskab arutleda järgmistel teemadel: innovaatiline ettevõtlikkus, ettevõte, ettevõtja.	**2**
„Tegutse arukalt, ole ettevõtlik“.	Õpilane eristab ja seletab järgmisi mõisteid: *ettevõtja ja ettevõte; ettevõtlikkus; ettevõtlus; innovaatiline.* Õpilane tunneb erinevaid ettevõtte vorme Õpilane teadvustab, kuidas saada ettevõtjaks ning millised on eduka ettevõtja tunnused; oskab nimetada edukaid ettevõtjaid ja ettevõtteid.	**2**
„Tunne turgu, ole loov ja innovaatiline“.	Õpilane oskab kirjeldada, kuidas korraldada ajurünnakut ja selle abil uurida turuvajadusi Õpilane oskab arutleda, milline on turu uuringu roll turuvajaduste ja konkurentsieelise määramisel. Õpilane oskab arutleda järgmistel teemadel: *õpipoiss, iseõppija, loovus, turundus, turuvajaduse rahuldamine, turg, ajurünnak, turu-uuring, patent.* Õpilane mõistab, kuidas toimib müügiettevõte ja turg.	**3**
„Tunne turgu, reklaami toodet (teenust)“.	Õpilane oskab selgitada erinevaid reklaame; mõistab reklaami, kui tarbija mõjutamist. Õpilane oskab arutleda järgmistel teemadel: *reklaami eesmärk ja mõju tarbijale, turunduse roll ettevõtluses, firma tunnuslause ja logo vajalikkus.*	**2**
“Ole	Õpilane teab, mis on vastutustunne ja milline	**2**

vastutustundlik!”	on vastutustundlik inimene, oskab nimetada vastutustundliku ettevõtluse eeliseid. Õpilane teab, kuidas koostatakse tootmisahelat. Õpilane oskab arutleda järgmistel teemadel: vastutustunne, vastutustundlik käitumine, vastutustundlik ettevõtlus, tootmisahel, ökoloogiline jalajälg.	
“Ole hooliv!”	Õpilane teab, mis on hoolivus ja oskab märgata abivajajaid või vajadusi enda ümber. Õpilane teab, kuidas koostatakse lihtsamat äriplaani, oskab rakendada ideede kogumiseks ajurünnakut. Õpilane oskab arutleda järgmistel teemadel: *äriplaan, vajaduse rahuldamine, tarbija/kliendi ja toote/ teenuse tundmine, sotsiaalne ettevõtja.*	**2**
“Tegutse arukalt, loo meeskond!”	Õpilane mõistab töötajate väärtust ettevõttele. Õpilane oskab kasutada ajurünnakut eesmärkide seadmiseks, omab kogemust meeskonnatöö tähtsusest eesmärgi saavutamisel. Õpilane oskab arutleda järgmistel teemadel: *töövõtja, tööandja, töövestlus, tööjõud, personal, eesmärkide seadmine ja lahenduste leidmine.*	**2**
„Algata julgelt, usu endasse!“	Õpilane oskab kirjeldada enda haridust, saavutusi, profiili, oskusi, võimeid, hoiakuid ning tulevikuvisiooni. Õpilane oskab arutleda järgmistel teemadel: *ettevõtluse alustamise põhjused, enda võimed ja oskused ettevõtjana, loov ja innovaatiline mõtlemine, eneseusk*	**3**

8. Hindamine

Majandus- ja ettevõtlusõppes kasutatakse kujundavat hindamist, mille all mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämiste kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisel õppimisel ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning

rühmatöö. Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Õpilaste hindamisel kasutatakse järgmisi hindamiskriteeriume:

1) Hinde „5“ („väga hea“) saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on täiel määral õppekava nõuetele vastav (90–100%).
2) Hinde „4“ („hea“) saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi (75–89%).
3) Hinde „3“ („rahuldav“) saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu (50–74%).
4) Hinde „2“ („puudulik“) saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus on osaliselt õppekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu (20–49%).
5) Hinde „1“ („nõrk“) saab õpilane, kelle suuline vastus (esitus), kirjalik töö, praktiline tegevus või selle tulemus ei vasta õppekava nõuetele (0–19%)